

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ УЧИТЕЉА И ВАСПИТАЧА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду на седници одржаној 10.7.2026. године донело је одлуку о образовању Комисије за оцену подобности и научне заснованости теме докторске дисертације под насловом *Интеграција визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања* кандидаткиње Милице Јованов.

Комисија у саставу др Вера Вечански, доцент на Факултету за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду за ужу научну област *Методика наставе ликовне културе*, председник Комисије; др Невена Буђевац, ванредни професор Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду за ужу научну област *Педагошка психологија*, члан Комисије и др Кристинка Селаковић, ванредни професор Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Методика наставе ликовне културе*, члан Комисије, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

о оцени подобности и научној заснованости теме докторске дисертације
Интеграција визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања кандидаткиње Милице Јованов

1. Основни подаци о кандидаткињи

Милица Јованов рођена је 1997. године у Вршцу. Основну школу „Жарко Зрењанин” завршила је у Избишту, а средњу стручну школу ШЦ „Никола Тесла” (смер – финансијски техничар) у Вршцу. На Учитељском факултету Универзитета у Београду (сада: Факултет за образовање учитеља и васпитача) завршила је основне академске студије, као и мастер академске студије 2021. године, одбравивши рад на тему „Облици наставног рада – предности и ограничења” (научна област: Педагогија, ужа научна област: Дидактика; просечна оцена 9.83). Године 2021. уписала је докторске академске студије Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду (студијски програм: Методика наставе ликовне културе).

Од 2020. до 2022. године обављала је послове наставника разредне наставе у: ОШ „Ђура Јакшић” у Павлишу, ОШ „Вук Караџић” у Вршцу, ОШ „Јован Стерија Поповић” у Вршцу, ОШ „Жарко Зрењанин” у Избишту, ОШ „Бранко Радичевић” у Уљми и наставника предметне наставе у ОШ „Ђура Јакшић” у Павлишу и ОШ „Јован Стерија Поповић” у Вршцу. Од 2022. до 2024. била је запослена у ОШ „Бранко Радичевић” у Уљми на радном месту библиотекарке школе. У звање асистенткиње у пољу друштвено-хуманистичких

наука, у ужој стручној области: Педагошке науке, на Високој струковној васпитачкој и медицинској школи у Вршцу (Висока школа), изабрана је октобра 2024. године. Ангажована је на предметима: *Дидактичка средства у вртићу*, *Методика васпитно-образовног рада*, *Педагошка документација* и *Хоризонтална размена у вртићу*.

2. Научно истраживачка активност кандидаткиње

Милица Јованов је у току докторских студија самостално објавила неколико научних радова из области којој припада предложена тема докторске дисертације и то: један научни рад у категорији М 23, један рад у категорији М 24, један рад у категорији М 51 и два рада категорији М 34.

1. Jovanov, M. (2025). Prostorna celina za vizuelne umetnosti i učenje. *Research in Pedagogy*, 15 (1), 192–205. <https://doi.org/10.5937/IstrPed2501192J> (М 23)
2. Jovanov, M. (2025). Osposobljenost polaznika inicijalnog obrazovanja učitelja za integraciju vizuelnih umetnosti u nastavi. *Pedagoška stvarnost*, 71 (2), 181–191. <https://doi.org/10.19090/ps.2025.2.181-191> (М 51)
3. Jovanov, M. (2024). Prednosti i ograničenja kao faktor primene nastavnih oblika. *Research in Pedagogy*, 14 (1), 134–146. (М 24)
4. Jovanov, M. (2024). Integracija likovnih umetnosti kao jedan od potencijalnih puteva ka uspehu darovitih. U: Gojkov, G. i Prtljaga, S. (ured.) (2024), *Zbornik rezimea sa Međunarodnog naučnog skupa „Faktori neuspaha darovitih: kako ih prevazići?“/30. okrugli sto o darovitima*, (str. 56–58), Vršac: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu. (М 34)
5. Jovanov, M. (2025). Integracija vizuelnih umetnosti sa ciljem potencijalnog prevladavanja ograničenja primene veštačke inteligencije u podsticanju darovitih. U: Gojkov, G. i Prtljaga, S. (ured.) (2024), *Zbornik rezimea sa Međunarodnog naučnog skupa „DAROVITI I VEŠTAČKA INTELIGENCIJA: izazovi i ograničenja u podsticanju izvrsnosti darovitih“/31. okrugli sto o darovitima*, (str. 51–53), Vršac: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu. (М 34)

Тиме је испунила услов из члана 22 Правилника о докторским студијама на Факултету за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду да кандидат стиче право да пријави тему докторске дисертације уколико је у току докторских студија самостално написао и објавио један рад из области којој припада тема докторске дисертације у научном часопису са листе научних радова према Правилнику о стицању научних и истраживачких звања у категорији М 20 или М 51.

На основу наведених објављених радова, Комисија констатује да кандидаткиња Милица Јованов има искуство у бављењу научно-истраживачким радом, као и да се у објављеним радовима бавила проблемима који су релевантни за тему коју предлаже за докторску дисертацију.

3. Формулација наслова теме дисертације

Кандидаткиња у образложењу теме докторске дисертације предлаже наслов *Интеграција визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања*. Иако овај наслов коректно дефинише широки предметни оквир, он је сувише општи и дескриптиван и не упућује довољно јасно на специфичан методички фокус, домете саме студије и просторно подручје на које се она односи. С обзиром на то да ће се рад – кроз теоријски део и емпиријско истраживање – бавити различитим методичким приступима интеграцији визуелних уметности и других образовних области и условима наставе у Србији који утичу на заступљеност ових приступа у пракси, било би пожељно прецизирати наслов тако да обухвати ове димензије у домаћем образовном контексту.

Ради бољег усклађивања наслова са предметом, циљем и опсегом истраживања, Комисија предлаже измену наслова у: *Методички приступи и домети интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања у Србији*.

4. Предмет и циљ дисертације

У образложењу теме докторске дисертације кандидаткиња Милица Јованов дефинише *предмет истраживања* на следећи начин: „Предмет истраживања јесте интеграција визуелних уметности и других образовних области у настави првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији. У раду се овај феномен сагледава кроз начине, нивое и стилове интеграције, као и кроз наставне моделе у којима се интеграција визуелних уметности и других образовних области остварује у наставној пракси у Србији. Анализом су обухваћени како интерни фактори учитеља (компетенције, ставови учитеља о значају, могућностима и изазовима интеграције Ликовне културе и других наставних предмета, самоперцепција учитеља и улога иницијалног образовања учитеља) и екстерни фактори (курикуларна и институционална подршка, ресурси и време), тако и однос између планираних интегративних намера учитеља и њихове непосредне реализације у настави.”

Бавећи се овом темом, кандидаткиња је уочила *проблем* да иако бројна истраживања указују на значај равноправне интеграције визуелних уметности и других образовних области у настави као најуспешнијег стила интеграције (Al-Amri, 2011; Awad, 2021; Asiimwe Kyomugisha, 2024; Bresler, 1995; Marshall, 2006), још увек није довољно истражено које се врсте, нивои, стилови и модели интегративне наставе најчешће користе у домаћој наставној пракси првог циклуса основног образовања и васпитања када су у питању наведене области. Поред тога, у нашем образовном окружењу није довољно познато како интерни чиниоци учитеља, заједно са спољашњим условима, утичу на одабир модела, дубину и квалитет интеграције. Такође, отворено је питање у којој мери су полазне намере учитеља о интеграцији визуелних уметности и других образовних области усклађене са њиховим реализацијом на часовима.

У складу с тим, у пријави се истиче *циљ истраживања*: „Емпиријски утврдити у којој мери и на који начин се у настави првог циклуса основног образовања и васпитања

у Србији остварује интеграција визуелних уметности и других образовних области, кроз анализу начина, нивоа, стилова и наставних модела интеграције, испитивање повезаности интерних фактора учитеља и екстерних услова са квалитетом и дубином те интеграције, као и испитивање усклађености планиране и реализоване интеграције визуелних уметности и других образовних области, применом микс-методског приступа, који обухвата квантитативно анкетно истраживање, након чега следи квалитативна анализа наставних припрема, посматрање наставе и индивидуални интервјуи са учитељима.”

Из овако постављеног циља кандидаткиња предвиђа следеће задатке истраживања:

- „1. задатак: Емпиријски утврдити који начини (корелацијски, тематски, пројектни), стилови (подређени и равноправни) и наставни модели (корелацијска, тематска и пројектна настава) су најчешће заступљени у интегрисаној настави визуелних уметности и других образовних области у разредној настави у Србији.
- 2. задатак: Испитати који нивои (мултидисциплинарни, интердисциплинарни, трансдисциплинарни) интеграције визуелних уметности и других образовних области се најчешће остварују у наставној пракси првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији.
- 3. задатак: Анализирати повезаност интерних фактора учитеља (компетенције, ставови учитеља о значају, могућностима и изазовима интеграције Ликовне културе и других наставних предмета, самоперцепција учитеља и улога иницијалног образовања учитеља) са избором начина, нивоа, стила и наставних модела интеграције визуелних уметности и других образовних области у Србији.
- 4. задатак: Истражити повезаност екстерних фактора (курикуларна и институционална подршка, ресурси и време) са квалитетом, дубином и стилем интеграције визуелних уметности и других образовних области у разредној настави у Србији.
- 5. задатак: Квалитативно испитати усклађеност између планиране интеграције визуелних уметности и других образовних области у наставним припремама и њене реализације у наставној пракси првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији.”

Комисија сматра да је дефинисан циљ истраживања логично изведен из проблема и предмета истраживања. Задаци истраживања произилазе из циља и јасно су и прецизно дефинисани.

5. Опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Милице Јованов требало би да се састоји из две основне целине: теоријског и емпиријског дела рада.

Теоријски део рада

У теоријском делу рада, кандидаткиња ће кроз осам поглавља анализирати теоријске основе интегративне наставе с посебним фокусом на интеграцију визуелних уметности и других образовних области, улогу учитеља и кључне факторе који утичу на успешност интеграције наведених области, уз представљање релевантних истраживања и примера добре праксе из земље и света: 1) Корени интегративне наставе; 2) Значај интегративне наставе; 3) Начини, стилови, нивои и модели интегративне наставе; 4) Интеграција визуелних уметности и других образовних области; 5) Улога учитеља у примени интеграције визуелних уметности и других образовних области; 6) Фактори повезани са применом интеграције визуелних уметности и других образовних области; 7) Преглед истраживања интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања у свету и у Републици Србији; 8) Међународни примери добре праксе интеграције визуелних уметности и других образовних области у настави првог циклуса основног образовања и васпитања и њихове импликације на образовни контекст Републике Србије.

1) *Корени интегративне наставе.* У овом поглављу биће приказани историјски и теоријски корени интегративне наставе, чија се концепција заснива на тежњи ка повезивању свих чинилаца васпитно-образовног процеса: од наставних садржаја, поступака и процеса, до активне улоге свих учесника (Вечански, Благданић и Павловић, 2019), с идејом да се конструишу знања која превазилазе границе појединачних предмета и тако остварују заједнички циљеви и исходи (Tress, Tress & Fry, 2004). Најпре ће бити приказани рани педагошки темељи – од Коменског (Comenius, 1657), Русоа (Rousseau, 1762) и Фребела (Froebel, 1887) до Хербарта (Herbart, 1895), а потом допринос прогресивне педагогије 20. века овом приступу (Dewey, 1902, 1938; Kilpatrick, 1918; Thorndike, 1922). Посебна пажња биће посвећена теоријским увидима Брунера (Bruner, 1960), Пијажеа (Piaget, 1952, 1964) и Виготског (Vygotsky, 1978) и њиховом доприносу разумевању потребе за природним и смисленим повезивањем различитих искустава у учењу. У овом поглављу ће се разматрати и филозофске основе холизма (Smuts, 1926; Newell, 2001; Holm, 2011), које наглашавају потребу да се знање не посматра кроз строге поделе на наставне предмете, већ као целина која одражава реални свет (Humphreys, Post & Ellis, 1981). Такође, биће приказан допринос курикуларних теоретичара (Tyler, 1949; Taba, 1962; Phenix, 1964; Hirst, 1974; Schwab, 1973) који су омогућили систематско и формализовано сагледавање знања као међусобно повезаних области. На крају ће се приказати модели с краја 20. века (Jacobs, 1989; Fogarty, 1991; Drake, 1993; Beane, 1997), али и приступи који наглашавају значај заједнице и критичке димензије учења, попут радова Фреиреа (Freire, 1970) и Жируа (Giroux, 1988).

2) *Значај интегративне наставе.* У другом поглављу теоријског оквира рада кандидаткиња намерава да прикаже развојне, педагошке и социокултурне аргументе на којима се темељи значај интегративне наставе (Beane, 1997; Drake & Burns, 2004; Eisner, 2002). Биће размотрени развојни аспекти који указују на то да млађи ученици уче на целиовит начин (Vygotsky, 1978; Piaget, 1952), као и неуролошке основе које потврђују да повезивање гради комплексније когнитивне мреже (Jensen, 2001). Кандидаткиња ће даље приказати како интегративни приступ подстиче стварање повезаног знања насупрот фрагментацији (Beane, 1997; Brewer, 2002; Drake & Burns, 2004; Perkins, 1992), доприносећи унутрашњој мотивацији (Deci & Ryan, 2000) и развоју широког спектра когнитивних, емоционалних и креативних димензија (Eisner, 2002; Gardner, 1999). На крају поглавља биће приказано како интеграција не искључује специфичности појединачних области, већ ствара синергију међу њима, као и предуслове за целоживотно учење (Beane, 1997; Drake, 1993; Eisner, 2002).

3) *Начини, нивои, стилови и модели интегративне наставе.* У овом поглављу биће приказани начини, нивои, стилови и модели интегративне наставе који дефинишу квалитет и дубину повезивања (Drake & Burns, 2004; Jacobs, 1989). Прво ће бити размотрени различити начини интеграције – од корелације до интегрисаног тематског планирања, пројектне и проблемске наставе (Beane, 1997; Fogarty, 1991), а потом ће бити приказани нивои интеграције, распоређени од мултидисциплинарног и интердисциплинарног до трансдисциплинарног нивоа, на коме се бришу предметне границе (Beane, 1995; Case, 1991; Stokrocki, 2005). Посебна пажња биће посвећена стилима интеграције које је дефинисала Бреслер (Bresler, 1995), са акцентом на поређење подређеног и равноправног стила интеграције, који су посебно значајни за област уметности и њене интеграције с другим образовним областима. У завршном делу поглавља указаће се на то да је најпожељнији стил интеграције – равноправни стил на трансдисциплинарном нивоу јер пружа целовито и смислено искуство учења (Beane, 1995; Bresler, 1995; Wiggins & McTighe, 2005), али да је упркос томе у пракси најчешће заступљен корелацијски начин.

4) *Интеграција визуелних уметности и других образовних области.* У овом поглављу кандидаткиња ће разматрати специфичну природу визуелних уметности у учењу и како она утиче на њихову интеграцију са другим образовним областима. Осим утицаја визуелних уметности на когнитивни развој (Efland, 2002; Eisner, 2002), кандидаткиња ће приказати и афективне, естетске и чулне димензије ове области (Gardner, 1999; Goldberg, 2017; Lowenfeld & Brittain, 1987), као и невербалну комуникацију и емпатију које она подстиче (Damasio, 2000; Edwards, Gandini & Forman, 2012). Тако ће показати да визуелне уметности дају јединствен допринос укупном учењу на начин на који друге образовне области не могу дати (Gardner, 1999; Goldberg, 2017; Parsons, 1987). На крају поглавља биће истакнуто да због специфичне природе визуелних уметности, њена интеграција са другим образовним областима није само механичко спајање садржаја, већ и алатка за критичко разумевање различитих културних контекста и идентитета (Tavin, 2003; Taddeo, 2021), истичући да је, и у овом случају, најпожељнији и најуспешнији стил – равномерна интеграција, а да је за њену реализацију потребан висок степен методичке припремљености учитеља (Вечански, Благданић и Павловић, 2019).

5. *Улога учитеља у примени интеграције визуелних уметности и других образовних области.* У овом поглављу кандидаткиња намерава да прикаже кључну улогу учитеља у успешној, то јест равномерној интеграцији визуелних уметности и других образовних области (Eisner, 2002; Thompson, 1997; Wideen et al., 1998). Анализираће се улога учитеља као планера наставног процеса који доноси одлуке о избору стила интеграције, с посебним акцентом на спречавање инструментализације уметности и њене подређености другим образовним областима који омогућава равномерни стил (Bresler, 1995). Биће речи и о томе да успешност рада учитеља у равномерној интеграцији визуелних уметности и других образовних области почива на очувању кључних интерних чинилаца, међу којима су најважнији – изграђена свест учитеља о сопственим стручним компетенцијама и позитиван однос према визуелним уметностима, будући да они директно омогућавају примену равноправног стила интеграције (Минић и Јовановић, 2020; Russell Bowie, 2012). На крају ће се размотрити како добро вођена улога учитеља може значајно ублажити чак и системска ограничења (недостатак ресурса, времена и подршке) која могу спречити примену равноправног стила интеграције (Ристановић, Радовић и Марковић, 2025), те да је стога веома важно да се учитељ континуирано професионално развија, како у домену визуелних уметности тако и у домену њене интеграције с другим образовним областима.

6. *Фактори повезани са применом интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања.* У овом поглављу биће речи о томе да ниво, начин и стил интеграције визуелних уметности и других наставних области зависи од различитих фактора, као и од њиховог међусобног утицаја (Alter, Hays & O'Hara, 2009; Drake & Burns, 2004). Биће приказани интерни фактори, међу којима се посебно издвајају компетенције учитеља, њихови ставови о значају, могућностима и изазовима интеграције визуелних уметности и других наставних области, као и значај иницијалног образовања учитеља за изградњу професионалне сигурности (Russell Bowie, 2012; Jovanov, 2025). Такође, биће речи и о екстерним факторима који обухватају курикуларну и институционалну подршку, као и доступност ресурса и времена унутар школског система (Drake & Burns, 2004; Gullatt, 2008). На крају поглавља биће приказано узајамно деловање ових фактора, чиме се објашњава због чега у пракси најчешће превладавају нижи нивои интеграције визуелних уметности и других образовних области, док се равноправни и трансдисциплинарни приступи остварују тек уз оснаживање компетенција учитеља и унапређење институционалног оквира (Вечански, Благданић и Павловић, 2019; Јовановић, 2016; Олајош, 2016).

7. *Преглед истраживања интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања у свету и Републици Србији.* У овом поглављу биће дат преглед истраживања интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања у свету и Републици Србији који указује на јаку међународну усаглашеност о позитивним ефектима овог приступа на свестрани развој ученика. Међутим, резултати појединих истраживања (Lajevic, 2013; Werner & Freeman, 2001) показују да постоји јаз између теоријског потенцијала интеграције визуелних уметности и других образовних области и њене стварне заступљености у школској пракси, јер се визуелне уметности у пракси најчешће третирају као маргинална допуна, а не као равноправна компонента интегративне наставе. У оквиру овог дела биће истакнуто да постојећа домаћа истраживања недовољно

систематично анализирају најчешће заступљене стилове интеграције (подређени и равноправни) и њихову директну повезаност са интерним и екстерним факторима рада учитеља у Републици Србији.

8. *Међународни примери добре праксе интеграције визуелних уметности и других образовних области у настави првог циклуса основног образовања и васпитања и њихове импликације на образовни контекст Републике Србије.* У овом поглављу биће представљени међународни примери добре праксе који обухватају решења настала у образовним системима САД и Европске уније, а која могу послужити као ослонац за равноправну и трансдисциплинарну интеграцију визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања. Поред тога, биће размотрено на који се начин ови концепти могу применити и прилагодити специфичностима образовног контекста у Републици Србији.

Емпиријски део рада

Други део рада биће посвећен истраживању које ће кандидаткиња спровести. Најпре ће бити приказане методолошке основе истраживања – проблем, предмет, циљ и задаци истраживања, хипотезе, методе, технике и инструменти истраживања, узорак на ком ће истраживање бити спроведено, као и план обраде података. Након тога, кандидаткиња ће приказати добијене резултате истраживања и њихову анализу, закључке, научни допринос рада и правце у којима даља истраживања могу да иду.

6. Хипотезе истраживања

Кандидаткиња у свом образложењу теме докторске дисертације наводи пет хипотеза истраживања:

- „Хипотеза 1: У настави првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији, најчешће су заступљени корелацијски начини и корелацијски наставни модели, уз најзаступљенији подређени стил интеграције визуелних уметности и других образовних области.
- Хипотеза 2: Интеграција визуелних уметности и других образовних области у наставној пракси првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији, најчешће се остварује на мултидисциплинарном нивоу, док су интердисциплинарни и трансдисциплинарни нивои ређе заступљени.
- Хипотеза 3: Учитељи са вишим нивоом методичких компетенција, позитивнијим ставовима о равноправности дисциплина, вишим нивоом самоперцепције и позитивним практичним искуствима током иницијалног образовања, чешће примењују равноправни стил, дубље нивое и сложеније наставне моделе интеграције визуелних уметности и других образовних области.
- Хипотеза 4: Повољни екстерни услови повезани су са квалитетнијом, дубљом и равноправнијом интеграцијом визуелних уметности и других образовних области у наставној пракси.

- Хипотеза 5: Постоји разлика између планиране и реализоване интеграције визуелних уметности и других образовних области, при чему се планирани равноправни стил и дубљи нивои интеграције најчешће не остварују у потпуности у наставној пракси првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији.”

Комисија сматра да су хипотезе истраживања јасно формулисане и да су у директној и логичкој вези са предметом, циљем и задацима истраживања. Овако постављене хипотезе дају добар ослонац за спровођење истраживања и омогућавају да се изведу поуздани закључци о томе како се визуелне уметности интегришу са другим образовним областима у првом циклусу основног образовања и васпитања у Србији.

7. Методе истраживања

У докторској дисертацији Милице Јованов примениће се теоријски и емпиријски приступ. Кандидаткиња планира да уобличи теоријски део рада теоријским приступом, користећи дескриптивну методу, методу теоријске анализе и компаративну методу. Анализом актуелних домаћих и међународних истраживања, теоријских основа интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања, као и испитивањем улоге учитеља, кључних фактора успешности овог процеса и међународних примера добре праксе, поставиће се теоријска основа за емпиријско истраживање.

Иако ће се у теоријском делу рада користити називи образовних области (визуелне уметности и друге образовне области), у истраживачким инструментима ће се користити називи школских предмета: *Ликовна култура* и *други наставни предмети*. Тиме ће се обезбедити разумљивост за испитанике у истраживању (учитеље) и њихово олакшано вођење школске документације (припреме за час) која ће се анализирати у емпиријском делу истраживања, док ће се у фази дискусије поново вратити шира терминологија ради сагледавања налаза у светлу савремених педагошких парадигми.

Емпиријско истраживање ће се спровести микс-методским приступом, који обухвата квантитативни и квалитативни приступ. У оквиру квантитативног приступа биће примењена техника анкетирања. Путем посебно конструисаног анкетног упитника ће се прикупити опште карактеристике испитаника (учитеља): дужина радног стажа у разредној настави, разред у којем тренутно реализују наставу и специфичност средине у којој се налази школа у којој раде. Такође, упитник ће обухватити и испитивање учесталости и модалитета повезивања Ликовне културе са другим наставним предметима, као и идентификовање кључних фактора који ограничавају учитеље у том процесу.

У оквиру квалитативног приступа биће примењена метода анализе садржаја, којом ће се анализирати писане припреме за часове које достављају учитељи, са циљем да се утврди планирани ниво и стил интеграције Ликовне културе са другим наставним предметима. Поред тога биће примењене технике посматрања и интервјуисања, и то: 1) непосредно, систематско посматрање часа уз коришћење протокола посматрања, с циљем да се утврди усклађеност планираних и реализованих активности и улога Ликовне културе у наставном процесу; 2) након посматраног реализованог часа, спровешће се интервју с

учитељем уз коришћење протокола интервјуа како би се утврдило мишљење учитеља о оствареним исходима и повезаности интерних и екстерних фактора са квалитетом интеграције Ликовне културе и других наставних предмета.

8. Очекивани резултати и научни допринос

Овим важним проблемом у методици наставе ликовне културе и разредној настави у нашој средини бавили су се поједини аутори, али углавном кроз парцијалне аспекте и мање обимна истраживања. Међутим, до сада није постојало једно систематско, свеобухватно и дубинско истраживање које на тематски заокружен начин третира интеграцију визуелних уметности и других образовних области, нудећи истовремено и теоретски разрађено упориште и детаљан увид у стварну ситуацију и изазове у наставној пракси. Стога, уколико се истраживање предложено у образложењу теме докторске дисертације кандидаткиње Милице Јованов спроведе у складу с планираним концептом, од њега се очекују значајни резултати и научни доприноси како у теоријском, тако и у емпиријском и практичном смислу.

Теоријски део рада може представљати важан допринос домаћој научној литератури с обзиром на то да је предвиђено да пружи релевантан и свеобухватан преглед литературе, досадашњих истраживања и примера добре праксе у свету и код нас. Намера је да се њиме систематски анализира питање интеграције уопште, а посебно интеграције визуелних уметности и других образовних области, уз детаљно мапирање свих кључних тачака овог процеса – од начина, нивоа, стилова и модела, па све до фактора који утичу на његову успешност. Посебно је важна чињеница то што ће се визуелне уметности у овој докторској дисертацији посматрати уз пуно уважавање њихове специфичне природе. Као најуспешнији стил интеграције ове и других образовних области, који омогућава да се та специфичност сачува у овом сложенем процесу, истаћи ће се *равноправни стил*. Интегришући све ове теоријске аспекте у једну заокружену целину, ова дисертација може пружити чврст теоријски темељ на који би се и будући истраживачи и просветни радници могли ослонити.

Резултати емпиријског дела докторске дисертације могу пружити следеће налазе:

- Прецизно утврђивање начина на који учитељи у првом циклусу основног образовања и васпитања у Србији заиста планирају и реализују повезивање Ликовне културе са другим предметима у пракси.
- Откривање постојећих несклада између онога што учитељи који наводе да спроводе интеграцију Ликовне културе и других наставних предмета у својим писаним припремама и онога што се дешава у непосредној реализацији на часу.
- Препознавање међузависности између унутрашњих карактеристика учитеља и спољашњих услова рада, чиме ће се јасно издвојити чиниоци који подстичу квалитетну интеграцију, али и препреке које ограничавају њен пуни потенцијал.

Тако би се допринос ове докторске дисертације огледао и у сложенем приступу емпиријском истраживању ове теме који омогућава дубински увид у досад недовољно истражене слојеве наставне праксе код нас, када је у питању интеграција визуелних уметности и других образовних области. Комбиновање различитих метода истраживања

у више фаза (анализа анкетних упитника и припрема за час, структурисано посматрање часова и рефлексивни интервјуи с учитељима) има потенцијал да открије стварне механизме интеграције визуелних уметности и других образовних области, као и дубље узроке раскорака између намера учитеља и њихове реализације на часу.

Уколико се истраживање спроведе како је планирано, практични допринос би био видљив кроз могућност директне примене добијених резултата у образовном систему у Републици Србији. Идентификацијом начина, нивоа, стилова и модела интеграције визуелних уметности и других образовних области који доминирају у наставној пракси првог циклуса основног образовања и васпитања у Србији, унутрашњих квалитета учитеља и спољашњих услова који највише помажу или коче овај процес, добиће се јасна слика фактора који (не)омогућавају квалитетну интеграцију. Ови налази ће моћи директно да послуже као ослонац за унапређење система иницијалног образовања и стручног усавршавања учитеља, али и за квалитетније сагледавање и унапређење спољашњих услова који кључно утичу на овај процес. Тиме би се створила основа да се учитељима обезбеде конкретни увиди о проверено добрим начинима интеграције визуелних уметности и других образовних области, као и смернице о начинима за њихову успешну реализацију у реалним оквирима свакодневне наставне праксе.

9. Почетни списак литературе

Alexander, R. (2008). *Towards dialogic teaching: Rethinking classroom talk* (4th ed.). New York: Dialogos.

Alter, F., Hays, T., & O'Hara, R. (2009). Creative Arts Teaching and Practice: Critical Reflections of Primary School Teachers in Australia. *International Journal of Education & the Arts*, 10, 1–21.

Al-Amri, M. (2011). Multidiscipline-Based Art Education Model: A possible way for improving the quality of teaching Art. *The International Journal of the Arts in Society*, 6 (4), 77–92.

Alghafri, A. S. R., & Hairul Nizam, B. I. (2014). The Effects of Integrating Creative and Critical Thinking on Schools Students' Thinking. *International Journal of Social Science and Humanity*, 4 (6), 518–525.

Арсенијевић, М. (2018). *Методика наставе ликовне културе. I део*. Јагодина: Педагошки факултет у Јагодини.

Awad, N. (2021). Exploring STEM integration: assessing the effectiveness of an interdisciplinary informal program in fostering students' performance and inspiration. *Research in Science and Technological Education*, 41 (3), 1–25. https://doi.org/10.1080/02635143.2021.1931832?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26medium%3Darticle

Asimwe Kyomugisha T. (2024). The Impact of Art-Based Learning on Curriculum Enhancement. *NEWPORT INTERNATIONAL JOURNAL OF CURRENT ISSUES IN ARTS AND MANAGEMENT*, 5 (3), 26–30. <https://doi.org/10.59298/NIJCIAM/2024/5.3.26300>

Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. MA: Harvard University Press

Beane, J. A. (1995). Curriculum Integration and the Disciplines of Knowledge. *Phi Delta Kappan*, 76 (8), 616–622.

Beane, J. A. (1997). *Curriculum Integration: Designing the Core of Democratic Education*. New York: Teachers College Press.

Badley, K. R. (1986). *Integration and the integration of faith and learning*. Vancouver: University of British Columbia.

Barrett, T. (1988). A comparison of the goals of studio professors conducting critiques and art education goals for art criticism. *Studies in Art Education*, 30 (1), 22–27.

Bresler, L. (1995). The Subservient, CoEqual, Affective, and Social Integration Styles and their Implications for the Arts. *Art Education Policy Review*, 96 (5), 31–37. <http://dx.doi.org/10.1080/10632913.1995.9934564>

Burton, J. M., Horowitz, R. & Abeles, H. (2000). Learning in and Through the Arts: The Question of Transfer. *Studies in Art Education*, 41 (3), 228–257. <http://dx.doi.org/10.2307/1320379>

Ballengee-Morris, C., & Stuhr, P. L. (2001). Multicultural Art and Visual Cultural Education in a Changing World. *Art Education*, 54 (4), 6–13. <https://doi.org/10.2307/3193897>

Burnafor, G., Aprill, A., & Weiss, C. (2001). *Renaissance in the classroom: Arts integration and meaningful learning*. NY: Lawrence Erlbaum.

Brewer, J. (2002). *Curriculum integration and its effect on student outcomes*. SC: National Dropout Prevention Center at Clemson University.

Boix Mansilla, V. (2005). Assessing Student Work at Disciplinary Crossroads. *Change: The Magazine of Higher Learning*. 37 (1), 14–21. <https://doi.org/10.3200/CHNG.37.1.14-21>

Burnafor, G., Brown, S., Doherty, J. & McLaughlin, H. J. (2007). *Arts integration frameworks, research and practice: A literature review*. Washington, DC: Arts Education Partnership.

Bequette, J. W., & Bequette, M. B. (2012). A place for art and design education in the STEM conversation. *Art Education*, 65 (2), 40–47. <https://doi.org/10.1080/00043125.2012.11519167>

Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. (2014). Classroom contexts for creativity. *High Ability Studies*, 25 (1), 53–69. <https://doi.org/10.1080/13598139.2014.905247>

Bowen, D. H., & Kisida, B. (2019). Investigating causal effects of arts education experiences: Experimental evidence from Houston's Arts Access Initiative. *Houston Education Research Consortium*, 7 (4), 1–28.

Бикић, С. (2024). Учење путем визуелних уметности у разредној настави кроз интеграцију садржаја. *Норма*, 29 (2), 147–166. <https://doi.org/10.5937/norma29-52181>

Бикић, С. (2025). Ставови учитеља о интегрисаној настави на темељу визуелних уметности као предуслов развоја ученика за 21. век. *Норма*, 30 (2), 121–136. <https://doi.org/10.5937/norma30-52809>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. MA: Harvard University Press.

Vetere III, M. J. (2016). *Arts integration: Establishing teacher candidates' self-efficacy when engaging with the arts*. (Doctoral Dissertation). Normal, IL: Illinois State University.

Вечански, В., Благданић, С. и Павловић, М. (2019). Визуелне уметности и наука – могућности и ограничења њиховог интегрисања у првом циклусу основног образовања и васпитања. *Иновације у настави*, 32 (4), 32–43. <https://doi.org/10.5937/inovacije1904032V>

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York, NY: Basic Books.

Giroux, H. (1988). *Teachers as intellectuals: Toward a critical pedagogy of learning*. Granby, MA: Bergin & Garvey Publishers

Gardner, H. (1989). Zero-based arts education: An introduction to ARTS PROPEL. *Studies in Art Education*, 30 (2), 71–83.

Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.

Graham, M. A. (2007). Art, Ecology, and Art Education: Locating Art Education in a Critical Place-Based Pedagogy. *Studies in Art Education*, 48 (4), 375–391. <https://doi.org/10.2307/25475843>

Gullatt, Y. (2008). Curriculum Integration. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies*, 81 (4), 166–168.

Garvis, S. (2012). Exploring current arts practice in kindergartens and preparatory classrooms. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(4), 86–93.

Goldberg, M. R. (2017). *Arts integration: Teaching subject matter through the arts in multicultural settings* (5th ed.). New York: Routledge.

Glăveanu, V. P. (2020). A sociocultural theory of creativity: Bridging the social, the material, and the psychological. *Review of General Psychology*, 24 (4), 335–354. <https://doi.org/10.1177/1089268020961763>

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Books.

Dondis, D. A. (1973). *A Primer of Visual Literacy*. Cambridge, MA: MIT Press.

De Bono, E. (1985). *Six thinking hats*. Boston, MA: Little, Brown and Company.

Drake, S. M. (1993). *Planning Integrated Curriculum: The Call to Adventure*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Damasio, A. (2000). *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. New York, NY: Harcourt Brace.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions*. San Diego, CA: Academic Press.

Deasy, R. J. (2003). Don't Axe the Arts!. *National Association of Elementary School Principals*, 82 (3).

Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). *Meeting standards through integrated curriculum*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD). <http://dx.doi.org/10.46245/ijorer.v1i1.11>

Duncum, P. (2008). Holding Aesthetics and Ideology in Tension. *Studies in Art Education*, 49 (2), 122–135. <https://doi.org/10.2307/25475863>

Dhanapal, S., Kanapathy, R. & Mastan, J. (2014). A study to understand the role of visual arts in the teaching and learning of science. *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching*, 15 (2), 1–25.

Duma, A., & Silverstein, L. (2014). A View into a Decade of Arts Integration. *Journal for Learning through the Arts: A Research Journal on Arts Integration in Schools and Communities*, 10(1). <https://doi.org/10.21977/D910119197>

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.

Đorđević, V. (2007). „Inovativni modeli nastave (Integrativna nastava, Projektna nastava i Interaktivna nastava)“. *Obrazovna tehnologija*, 4, 76–97.

Egan, K. (1997). *The educated mind: How cognitive tools shape our understanding*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Elias, M. J. (1997). *Promoting social and emotional learning*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. New Haven, CT: Yale University Press.

Efland, A. (2002). *Art and cognition, integrating the visual arts in the curriculum*. New York: Teachers College Press and the National Art Education Association.

Edwards, C., Gandini, L. & Forman, G. (2012). *The hundred languages of children: The Reggio Emilia experience in transformation (3rd ed.)*. CA: Prager Press.

Зуковић, С. и Јовановић, С. (2005). (Пре)оптерећеност ученика школским обавезама као значајно питање реформе система васпитања и образовања. *Педагошка стварност*, 3 (4), 305–315.

Ingram, D., & Riedel, E., (2003). *Arts for Academic Achievement: What does arts integration do for students?*. University of Minnesota: Center for Applied Research and Educational Improvement, College of Education and Human Development.

Inwood, H. J. (2013). Cultivating Artistic Approaches to Environmental Learning: Exploring Eco-Art Education in Elementary Classrooms. *International Electronic Journal of Environmental Education*, 3 (2), 129–145.

Immordino-Yang, M. H., Darling-Hammond, L., & Kandrak, C. R. (2019). Nurturing nature: How brain development is inherently social and emotional, and what this means for education. *Educational Psychologist*, 54 (6), 1–20. https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1633924?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

Jacobs, H. H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

Jensen, E. (2001). *Arts with the Brain in Mind*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).

Jewitt, C. (2008). *Multimodality and Literacy in School Classrooms*. London: Routledge. <https://doi.org/10.3102/0091732X07310586>

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). *An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning*. Minneapolis, MN: University of Minnesota.

Јовановић, М. (2016). *Утицај интегративне наставе на постигнућа ученика у настави природе и друштва у дијаспори*. (Докторска дисертација). Врање: Педагошки факултет.

Janković, N. i Večanski, V. (2020). Educating pre-service teachers for integrated English language and Art activities with young learners. *The teaching and learning process organization*. Belgrade: Teacher Education Faculty and Nowy Sacz: State University of Applied Sciences, 170–190.

Jovanov, M. (2025). Osposobljenost polaznika inicijalnog obrazovanja učitelja za integraciju vizuelnih umetnosti u nastavi, *Pedagoška stvarnost*, 71 (2), 181–191. <https://doi.org/10.19090/ps.2025.2.181-191>

Kilpatrick, W. H. (1918). The project method. *Teachers College Record*, 19 (4), 319–335.

Kress, G., & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold Publishers.

Klein, J. T. (2006). A platform for a shared discourse of interdisciplinary education. *Journal of Social Science Education*, 5 (2), 10–18. <https://doi.org/10.4119/UNIBI/jsse-v5-i4-1026>

Kress, G. (2010). *Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication*. London: Routledge.

Kirkwood, A., & Price, L. (2013). Technology-enhanced learning and teaching in higher education: what is ‘enhanced’ and how do we know? A critical literature review. *Learning, Media and Technology*, 39 (1), 6–36. <https://doi.org/10.1080/17439884.2013.770404>

Kalantzis, M., & Cope, B. (2020). *Learning and the new media: Multimodality and creativity in digital environments*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kallio-Tavin, M. (2020). Art Education Beyond Anthropocentrism: The Question of Nonhuman Animals in Contemporary Art and Its Education. *Studies in Art Education*, 61 (4), 298–311. <https://doi.org/10.1080/00393541.2020.1820832>

Lanier, V. (1983). *The Visual Arts and the Elementary Child*. New York: Teachers College, Columbia University.

Lowenfeld, V. & Brittain, W. L. (1987). *Creative and Mental Growth (8th ed.)*. New York: Macmillan Publishing Company.

Lake, K. (1994). Integrated curriculum, *School improvement research series*. Portland: Northwest Regional Educational Laboratory.

Louis, K., Anderson, A. & Riedel, E. (2003). *Implementing Arts for Academic Achievement: The Impact of Mental Models, Professional Community and Interdisciplinary Teaming*. Minnesota: Center for Applied Research and Educational Improvement (CAREI), University of Minnesota.

Lucas, B., Claxton, G. & Spencer, E. M. (2012). *Making It: Studio teaching and its impact on teachers and learners*. Winchester: University of Winchester.

Lajevic, L. (2013). Arts Integration: What is Really Happening in the Elementary Classroom?. *Journal for Learning through the Arts*, 9(1). <http://dx.doi.org/10.21977/D99112615>

Lambert, J. (2013). *Digital Storytelling: Capturing Lives, Creating Community*. New York: Routledge.

Long, B.M. (2014). *Arts Integration: Models and Methods in Elementary Art Education*. Thesis, Georgia State University.

Leung, S., Wu, J. & Li, H. (2023). Explaining Kindergarten Teachers' Beliefs and Practices regarding Early Visual Arts Education: A Perspective from the Theory of Planned Behavior. *Infancia y Aprendizaje*, 46 (1), 190–224. https://doi.org/10.1080/02103702.2022.2133400?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26medium%3Darticle

Li, F., Cheng, L., Wang, X., Shen, L., Ma, Y. & Atiquil Islam, A. Y. M. (2025). The causal relationship between digital literacy and students' academic achievement: a meta-analysis. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12 (1), <https://doi.org/10.1057/s41599-025-04399-6>

Li, J. & Qi, Y. (2025). Arts education and its role in enhancing cognitive development: A quantitative study of critical thinking and creativity in higher education. *Cognitive Development*, 74 (13), 101544. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2025.101544>

Marshall, J. (2006). Substantive art integration = Exemplary art education. *Art Education*, 59 (6), 17–24. https://doi.org/10.1080/00043125.2006.11651615?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

Минић, В. и Јовановић, М. (2020). Интегративна настава у савременој основној школи. *Бастина*, 30 (50), 373–385. <https://doi.org/10.5937/bastina30-25930>

Newell, W. H. (2001). A theory of interdisciplinary studies. *Issues in Integrative Studies*, 19, 1–25.

Nelken, M. (2004). Setting the table. *School Arts*, 103 (5), 25.

Noddings, N (2005). *The Challenge to Care in Schools*. New York, NY: Teachers College Press.

Oreck, B. (2006). Artistic choices: A study of teachers who use the arts in the classroom. *International Journal of Education & the Arts*, 7 (8), 1–27.

Олајош, А. Н. (2016). Могућности примене корелацијско-интеграцијског методичког система у разредној настави. (Докторска дисертација). Нови Сад: Филозофски факултет.

Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.

Piaget, J. (1964). Development and learning. *Journal of Research in Science Teaching*, 2(3), 176–186.

Phenix, P. H. (1964). *Realms of meaning: A philosophy of the curriculum for general education*. New York: McGraw-Hill.

Parsons, M. J. (1987). *How we understand art: A cognitive developmental account of aesthetic experience*. Cambridge: Cambridge University Press.

Perkins, D. N. (1992). *Smart schools: From training memories to educating minds*. New York: Free Press.

Parsons, M. (2004). Art and Integrated Curriculum. In E. W. Eisner & M. Day (Eds.), *Handbook of Research and Policy in Art Education* (pp. 775–794). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Pool, J., Dittrich, C., & Pool, K. (2011). Arts integration in teacher preparation: Teaching the teachers. *Journal for Learning through the Arts*, 7 (1), 1–13.

Павловић, М. (2013). Ликовно дело као дидактички медиј у настави ликовне културе. *Иновације у настави*, 26 (3), 94–103.

Павловић, М. (2014). Позитивни ефекти учења помоћу ликовног дела. *Иновације у настави*, 27 (4), 55–62.

Павловић, М. (2015). *Улога ликовног дела у васпитању и образовању деце предшколског и основношколског узраста* (Докторска дисертација). Београд: Учитељски факултет.

Павловић, М. (2024). Ликовна култура и други наставни предмети – значај интеграције садржаја у млађим разредима основне школе. У: Ј. Стаматовић (ур.), *Дете, култура, образовање*, 301–312. Ужице: Педагошки факултет. <https://doi.org/10.46793/DKO24.20MP>

Rousseau, J.-J. (1762). *Émile, or On education*. Amsterdam: Jean Néaulme.

Robinson, K. (2012). *Out of our minds: Learning to be creative* (2nd ed.). Oxford, UK: Capstone Publishing.

Russell-Bowie, D. (2012). Developing Preservice Primary Teachers' Confidence and Competence in Arts Education using Principles of Authentic Learning. *Australian Journal of Teacher Education*, 37 (1), 60–74. <https://doi.org/10.14221/ajte.2012v37n1.2>

Robelen, E. (2012). A+ schools infusing the arts, Other principles into study. *Education Week*, 32 (13), 10.

Ристановић, Д., Радовић, Б. и Марковић, М. (2025). Изазови у припремању и реализацији пројектне наставе – искуства наставника. *Иновације у настави*, 38 (2), 37–51. <https://doi.org/10.5937/inovacije2502037R>

Smuts, J. C. (1926). *Holism and evolution*. London: Macmillan.

Schwab, J. J. (1973). The practical 3: Translation into curriculum. *School Review*, 81 (4), 501–522.

Sternberg, R. J. (1988). *The triarchic mind*. New York, NY: Viking.

Shoemaker, B. (1989). Integrative education: A curriculum for the twenty-first century. *OSSC Bulletin*, 33 (2).

Smith, R. A. (1989). *Discipline-based Art Education: Origins, Meaning, and Development*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice*. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Stokrocki, M. (2005). Models of Integration in Elementary And Secondary Schools: A Short History. *The National Art Education Association*, 0, 6–16.

Спремић, А. (2007): Интегративна настава, *Образовна технологија*, (1-2), 74–80.

Strickland, P. (2008). *Teachers arts education: Integrating arts in the classroom* (Doctoral Dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 1468720).

Smilan, C. & Miraglia, M. (2009). Art Teachers As Leaders of Authentic Art Integration. *Art Education*, 62 (6), 39–45.

Stojković, B. i Dragičević Šešić, M. (2011). *KULTURA – menadžment, animacija, marketing* (VI izdanje). Beograd: Clio.

Sawyer, R. K. (2011). *Explaining creativity: The science of human innovation*. New York, NY: Oxford University Press.

Sahlberg, P. (2013). *Finnish lessons 2.0: What can the world learn from educational change in Finland?*. New York: Teachers College Press.

Serafini, F. (2014). *Reading the Visual: An Introduction to Teaching Multimodal Literacy*. New York, NY: Teachers College Press.

Saraniero, P., Goldberg, M. R. & Hall, B. (2014). Unlocking My Creativity: Teacher Learning in Arts Integration Professional Development. *Journal for Learning Through the Arts*, 10 (1), 2–22.

Selwyn, N. (2017). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. (2nd ed). London: Bloomsbury Academic.

Thorndike, E. L. (1922). *The psychology of arithmetic*. New York, NY: Macmillan.

Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt Brace & World.

Thompson, C. M. (1997). „Teaching Art in Elementary Schools: Shared Responsibilities and Distinctive Roles“. *Arts Education Policy Review*, 99 (2), 15–21.

Tabereaux, C. B. (2002). *An investigation of artsinfused schools in Mississippi: The Whole Schools Initiative*. (Doctoral Dissertation), Mississippi State University.

Tavin, K. M. (2003). Wrestling with angels, searching for ghosts: Toward a critical pedagogy of visual culture. *Studies in Art Education*, 44 (3), 197–213. <https://doi.org/10.2307/1321009>

Tress, G., Tress, B. & Fry, G. (2004). Clarifying integrative research concepts in landscape ecology. *Landscape Ecology*. 20, 479–493. https://doi.org/10.1007/s10980-004-3290-4?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

Taylor, A. (2009). *Linking Architecture and Education: Sustainable Design for Learning Environments*. Albuquerque: University of New Mexico Press.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Tijnagel-Schoenaker, B. (2018). The Reggio Emilia Approach... The Hundred Languages. *Prima Educatione*, 1, 139. <https://doi.org/10.17951/pe.2017.1.139>

Trust, T., & Whalen, J. (2021). Emergency remote teaching with technology during the COVID-19 pandemic: using the whole teacher lens to examine educator’s experiences and insights. *Educational Media International*, 58 (2), 145–160. https://doi.org/10.1080/09523987.2021.1930479?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

Taddeo, G. (2021). Art and Creativity for Disadvantaged Students: Data and Reflections from the Italian National Plan of Arts. *International Journal of Sociology of Education*, 13 (3), 67–87.

Froebel, F. (1887). *The Education of Man*. New York, NY: D. Appleton and Company.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Herder and Herder.

Feldman, E. B. (1973). *Becoming Human Through Art: Aesthetic Experience in the School*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Fogarty, R. (1991). *How to Integrate the Curricula*. Palatine, IL: IRI/Skylight Publishing.

Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. Cheltenham: Nelson Thornes.

Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture: Curriculum, Aesthetics, and the Social Life of Art*. New York: Teachers College Press.

Herbart, J. F. (1895). *Outlines of Educational Doctrine*. New York, NY: Macmillan.

Hirst, P. H. (1974). *Knowledge and the curriculum: A collection of philosophical papers*. London: Routledge & Kegan Paul.

Humphreys, A., Post, T. & Ellis, A. (1981). *Interdisciplinary Methods: A Thematic Approach*. Santa Monica, CA: Goodyear Publishing Company.

Harter, S. (1981). A new self-report scale of intrinsic versus extrinsic orientation in the classroom. *Developmental Psychology*, 17 (3), 300–312. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.17.3.300>

Hooks, B. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. New York, NY: Routledge.

Hetland, L., & Winner, E. (2004). Cognitive transfer from arts education to non-arts outcomes: Research evidence and policy implications. Y E. Eisner & M. Day (Ur.), *Handbook of research and policy in art education* (pp. 135–161). Lawrence Erlbaum Associates.

Hetland, L., Winner, E., Veenema, S. & Sheridan, K. M. (2007). *Studio Thinking: The Real Benefits of Arts Education*. New York: Teachers College Press.

Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. New York: Routledge.

Хаџи-Јованчић, Н. (2009). *Визуелне уметности за младе – од идеје до дела*. Београд: Klett.

Heilig, J. V., Cole, H., & Aguilar, A. (2010). From Dewey to No Child Left Behind: The Evolution and Devolution of Public Arts Education. *Arts Education Policy Review*, 111 (4), 136–145. <https://doi.org/10.1080/10632913.2010.490776>

Holm, G. (2011). *Arts-Based Research*. London: Routledge.

Хаџи-Јованчић, Н. (2012). *Уметност у општем образовању: Функције и приступ настави*. Београд: Учитељски факултет и Klett.

Hardiman, M., Rinne, L. F., & Yarmolinskaya, J. (2014). The Effects of Arts Integration on Long-Term Retention of Academic Content. *Mind Brain and Education*, 8 (3), 142–148. https://doi.org/10.1111/mbe.12053?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26medium%3Darticle

Halverson, E., & Peppler, K. (2018). The maker movement and learning. In R. Sawyer (Ed.), *International handbook of the learning sciences* (1st ed). London: Routledge.

Henriksen, D., Mehta, R., & Mehta, S. (2019). Design Thinking Gives STEAM to Teaching: A Framework That Breaks Disciplinary Boundaries. *STEAM Education: Theory and Practice*, 54–78. https://doi.org/10.1007/978-3-030-04003-1_4

Comenius, J. A. (1657). *Didactica magna*. Amsterdam: Ex officina Elseviriana.

Case, R. (1991). The anatomy of curricular integration. *Canadian Journal of Education*, 16 (2), 215–224. <https://doi.org/10.2307/1494974>

Cuban, L. (2001). *Oversold and Underused: Computers in the Classroom*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Catterall, J. S. And Peppler, K. A. (2007). „Learning in the Visual Arts and the Worldviews of Young Children“. *Cambridge Journal of Education*, 37 (4), 543–560.

Costantino, T. (2007). Articulating Aesthetic Understanding Through Art Making. *International Journal of Education & the Arts*, 8 (1).

Chung, S. K. (2007). Art Education Technology: Digital Storytelling. *Art Education*, 60 (2), 17–22.

Cope, B., & Kalantzis, M. (2015). *A pedagogy of multiliteracies: Learning by design*. New York: Palgrave Macmillan.

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2020). *What is SEL?* Chicago, IL: CASEL.

Christensen, A., Cardillo, E. & Chatterjee, A. (2025). Can art promote understanding? A review of the psychology and neuroscience of aesthetic cognitivism. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 19 (1), 1–13. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/aca0000541>

Chen, Y. & Mohammed, L. A. (2024). Exploring The Impact of Teacher Professional Development on Teachers' Performance: A Literature Review Study. *International Journal of Religion*, 5 (11), 5034–5042. <https://doi.org/10.61707/cxa24m02>

Quigley, C., Herro, D. & Jamil, F. M. (2017). Developing a Conceptual Model of STEAM Teaching Practices. *School Science and Mathematics*, 117 (1–2), 1–12. https://doi.org/10.1111/ssm.12201?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26medium%3Darticle

Wideen, M., Mayer-Smith, J. & Moon, B. (1998). A Critical Analysis of the Research on Learning to Teach: Making the Case for an Ecological Perspective on Inquiry. *Review of Educational Research*, 68 (2), 130–178. <https://doi.org/10.2307/1170752>

Wells, G. (1999). *Dialogic Inquiry Toward a Sociocultural Practice and Theory of Education*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511605895>

Werner, L. R., Freeman, C. (2001). *Arts for Academic Achievement: Arts Integration - A Vehicle for Changing Teacher Practice*. WA, Seattle: Center for Applied Research and Educational Improvement.

Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design (Expanded 2nd ed.)*. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.

Winner, E., & Hetland, L. (2007). *Art for our Sake: School Arts Classes Matter More Than Ever, But Not for the Reasons You Think*. Boston, MA: Arts Education Partnership. https://doi.org/10.3200/AEPR.109.5.29-32?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

Weintraub, L. (2012). *To Life! Eco-Art in Pursuit of a Sustainable Planet*. CA: University of California Press.

Yakman, G. (2008). STEAM education: An overview of creating a model of integrative education. *Pupil's Attitudes toward Technology*, 1 (1), 1–10.

10. Референце предложеног ментора

За ментора је предложена др Марија Павловић, доцент Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду за ужу научну област *Методика наставе ликовне културе*. Из ове области предаје предмете *Методика наставе ликовне културе I и II* на основним студијама, *Савремени методички правци у настави ликовне културе* на мастер студијама, као и *Савремени концепти методике наставе ликовне културе* и *Израда и евалуација пројекта докторске дисертације* на докторским студијама.

Следи избор из библиографије ментора са најмање 5 референци релевантних за научну област којој припада и предложена тема докторске дисертације:

1. **Павловић, М.** (2024). Ликовна култура и други наставни предмети – значај интеграције садржаја у млађим разредима основне школе. У: Ј. Стаматовић (ур.), *Дете, култура, образовање*, 301–312. Ужице: Педагошки факултет. <https://doi.org/10.46793/DKO24.20MP> (М 33)
2. **Павловић, М.** и Сарвановић, А. (2022). Пандемијски изазови за наставу ликовне културе у млађим разредима основних школа у Републици Србији, *Иновације у настави*, 35 (2), 89–101. DOI: 10.5937/inovacije2202089P (М 23)
3. Вечански, В., Благданић, С. и **Павловић, М.** (2019). Визуелне уметности и наука – могућности и ограничења њиховог интегрисања у првом циклусу основног образовања и васпитања. *Иновације у настави* 32 (4), 32–43. doi: 10.5937/inovacije1904032V (М 24)
4. **Павловић, М.** (2016). Ликовно дело као средство и предмет поучавања: различити приступи и стратегије. *Настава и васпитање*, 65 (3), 569–581. ISSN 0547-3330, UDK 37.036:373.2; 371.3::73/76-028.31, DOI: 10.5937/nasvas1603569P (М 24)
5. **Павловић, М.** (2016). Уметнички музеји и галерије: едукативни програми и ресурси за наставнике. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 67 (4) (двоброј 159-160), 931–945. ISSN 0352-5732, UDC 371.3:069(497.11), DOI: 10.2298/ZMSDN1660931P (М 24)

Комисија констатује да доцент др Марија Павловић испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област Методика наставе ликовне културе у складу са стандардом 9 за акредитацију студијских програма докторских студија на високошколској установи, у пољу друштвено-хуманистичких наука.

11. Закључак и предлог Комисије

Увидом у приложену документацију, Комисија је констатовала да је кандидаткиња Милица Јованов испунила услове за израду докторске дисертације: положила је све испите који су предвиђени програмом докторских студија и објавила више научних радова повезаних са предложеном темом докторске дисертације.

Комисија такође констатује да др Марија Павловић испуњава услове предвиђене Стандардима за акредитацију студијских програма докторских академских студија и сагласна је да буде ментор за предложену тему.

Када је реч о оцени образложења теме докторске дисертације – дефинисаног предмета и циља истраживања, теоријског утемељења, постављених хипотеза, методолошког оквира, очекиваних научних доприноса и предложене почетне литературе – Комисија сматра да је целокупна приложена концепција научно заснована и да може дати значајан допринос Методици наставе ликовне културе. Међутим, с обзиром на аргументацију изнету у трећем поглављу овог Извештаја, којом је утврђена потреба за прецизнијим насловом, Комисија предлаже измену наслова у *Методички приступи и донети интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања у Србији* и сматра да је предложена тема са овом изменом наслова подобна за израду докторске дисертације.

Стога, Комисија предлаже Већу докторских студија и Наставно-научном већу Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду да донесе одлуку о прихватању Извештаја о оцени подобности и научне заснованости теме кандидаткиње Милице Јованов са измењеним насловом: *Методички приступи и донети интеграције визуелних уметности и других образовних области у првом циклусу основног образовања и васпитања у Србији*, а да се за ментора именује др Марија Павловић, доцент на Катедри за методику наставе ликовне културе Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду.

У Београду, 30. 8. 2026. год.

Комисија:

др Вера Вечански, доцент на Факултету за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду за ужу научну област *Методика наставе ликовне културе*, председник Комисије

др Невена Буђевац, ванредни професор Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду за ужу научну област *Педагошка психологија*, члан Комисије

др Кристинка Селаковић, ванредни професор Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Методика наставе ликовне културе*, члан Комисије